

VREME

**HILANDAR:
VREME
POLITIČKIH
MOLITVI**

5. septembar 2002. Cena 80 din, Crna Gora: 1.50 EUR,

Broj 609

**BOŽIDAR
ĐELIĆ:**

**RAZDOR
U POLITICI,
UDAR
NA DŽEP**

POLEMIKA: SRĐA POPOVIĆ ODGOVARA STOJANU CEROVIĆU

Književnost, more

JOVAN HRISTIĆ: *Terasa na dva mora (i druge istinite priče)*, Beograd, Filip Višnjić, 2002.

svijesti koja disciplinirano ispisuje tekst. Ruski postmodernizam, dat ćemo odmah do znanja, strastveno skuplja ostatke razbacanih i uništenih tekstova pokušavajući oživjeti golemu kulturu čiji su jezici, geste i znakovi izgubili dar međusobnog prepoznavanja i plodotvornoga komuniciranja". E, upravo je onaj rastočeni i razdruzgani postkomunistički subjekt, zatečen u hladnom kupi-me-prodaj-me svetu čija pravila tek diletantski sriče, Peljevinov pravi junak u knjizi *Generation P*, a njen je mizanscen bizarni moskovski (polu)svet u kojem ćemo i ovde lako prepoznati obrise vlastitog tranzicijskog haosa: nebrojeni kiosci, kiosci, i potom još kios(a)ka, skitnice, prosjaci, alkohol, "etničke mafije", teroristi, fundamentalisti, neofašisti, antisemiti, Organizovani Ludaci svih vrsta, blještavi tajkunski okoliš "Novih Rusa", infantilna zaslepljenost novom igračkom u vidu rudimentarnog potrošačkog društva etc., a sve to garnirano za Peljevina tako tipičnim literarno-filozofskim poigravanjem misticizmom, tajnim društvima (Basara?), drevnim šamanskim učenjima i arhajskim bogovima te najmaštovitijim Teorijama Zavere, što tvori ne baš uvek prohodni tekstualni, simbolima prekranci miš-maš kakav uvrhunjuje SF-olikim kalamburom u kojem – kako radnja odmiče – početni realistički prosede sve više uzmiče pred piščevom razobručenom antiutopijskom fantazijom. U tom se poigravanju Peljevin tu i tamo i preigra, pa je *Generation P* gdegdje suvišno pretovaren neprokrčivim "mističnim" bagažom (no, nije li i to preterivanje *tako rusko*: tako je i Viktor Jerofejev umeo da ode predaleko u svojim poigravanjima sa *Surim* u "Enciklopediji ruske duše"! u kojem su literarna uverljivost i čitaočev legitimni interes žrtvo-vani na oltaru Koncepta...

Ovi приметni nedostaci, koliko god opterećujući, ne zatamnjuju Peljevinov eruptivni talenat i intrigantnost njegovog pisma, toliko različitog čak i od predstava o savremenoj ruskoj literaturi, a kamoli o onoj "Klasičnoj" (sa kojima Peljevin neprestano vodi ironični, znalački dijalog). Viktor Peljevin je jedna od ključnih literarnih činjenica današnjice jedne velike literature, i o kontroverzama njegovog svetonazora i autorskog postupka ima smisla podrobnije govoriti tek nakon što se ona upozna, što srpsku kulturu tek čeka. Boreći se s generacijskim kulturno-tehnološko-civilizacijskim nedoumicama, Peljevin se, dakle, pozicionira na globalnoj literarnoj mapi kao svojevrsni Douglas Copeland (*Generation X*) ekskomunističkog Istoka; ako je eksjugoslovenska *Generation Y* vršnjaka ove dvojice uistinu Nešto Između, onda je pravo vreme da i Peljevin postane deo našeg jezičkog okruženja!

TEOFIL PANČIĆ

Neće Jovan Hristić čitati ove redove, a i ne bi mnogo mario za ovaj izraz jedne posebne odanosti. U svoj uzaludnosti posla kritičara, koju je on poznao bolje od svakog drugog i kojoj se nenadmašno podsmehivao toliko dugo da je i svoju poslednju knjigu tako završio, ipak se pohvala jednom izuzetnom duhu mora napisati bez ustezanja i bez oklevanja u izboru najboljih reči. Hristićevom spokoju sada se nema šta dodati, a za pisca ovih redova je prekasno, čak i ako bi nekada bio bliže takvom pogledu na svet, ne samo zato što se mladost neće vratiti, ni obnoviti, već zato što između metafizike zadovoljstva i nezadovoljstva metafizike nema mira. Samo čitanja, i pisanja, ima sve dok je čovek živ.

Jovan Hristić bio je Pisac, pesnik i dramatičar, kritičar i esejista, a sada je i pripovedač, i to kakav. Još nedavno se šeretski zaklinjao da mu je žao što je bibliografija razvejala nadu da će njegov davni pripovedni pokušaj ostati skriven od nas, kojima se i u lepoj naklonosti pomalo podrugljivo smeškao, a već sada je, odmah, kako to i dolikuje njemu, jedan od retkih srpskih Pisaca najfinije delikatnosti i nežne, tople mediteranske melanholije u prozi.

Dok se nebo života sklapalo nad njim, kao što će nad svakim od nas, izvijala se tanka nit primorskog pripovedanja kakve jedva da još uvek ima, jer se o moru i životu kraj njega, o nama koji

smo mu večiti gosti i onima koji domaće uz talase i vetrove žive, gotovo više i ne ume pripovedati. Uostalom, kao da se i samome Jovanu Hristiću čini da od Homera na ovamo opada umeće priobalne, primorske i pomorske priče. Naravno da to nije sasvim tako, ali on to pokazuje na tako neodoljiv način da se čovek postidi malih, plitkih doživljaja, svega onoga što se olako i usput propusti. Dok se čita ova zavetna knjiga jedne ljubavi i fascinacije koju nam je u raskoši svoga duha Hristić tiho prepustio, i otišao gde ćemo svi otići i gde mu se niko od nas neće približiti, valja oboriti pogled. Za života pustio je mnoge svoje vrsnike da ga politički, medijski, grupaški a najviše primitivno i seljački pretiču, ali će se u nekom velikom vremenu kada se vrednosti poslažu kako valja, uvek naći više boljih duhova za trpezom njegovog poligrafskog dela. To su oni koji umeju da uživaju barem u književnosti, ako je uživanje već iščezlo kao kvalitet života, kako kaže u *Terasi na dva mora*.

A Hristić vodi računa u kakvom je društvu. Na njegovu književnu terasu prizvani su Homer, Rable i Dante, Servantes i Prust, Haksli i Po, Bodler i Valeri, Kami i Eliot, Niče i Merlo-Ponti, pa posle Hektorovića i dva zanesenjaka našeg romantizma: Đura Jakšić i Laza Kostić, velika modernistička trijada Rastko Petrović, Miloš Crnjanski i Vinaver, a naročito Todor Manojlović. Kakvo divno društvo za miran trenutak između mora i literature, za krčag bevande, dobar stih i neki ludi književni zanos. Takve su Hristićeve ispovednice o životu i čitanju, satkane od lepote trenutka kojem se podiže mali pripovedni hram i od dvostrukosti sna: sna u smislu želje i žudnje, i sna u smislu nestvarnosti i obmane. Možda će neki mladići što poslednjih meseci škrguću zubićima i na ovo umeti da zareže, ali će se kajati

PLATO KRITIKE

jednom kada im se na uzanoj stazi života ukaže pravo lice starosti. Sve grubosti ovoga sveta neka im budu i neka ih dobro podnesu, ali valja za Hristićevom trpezom reći nešto bolje od grubosti.

To kako Hristić ironično dočarava pesničku glad, a zatim u svom zanosu opisuje zanos Toše Manojlovića dok recituje Dantea više je vredno Manojlovićeve i Hristićeve književne slave no svaka grubost ovoga sveta. Upravo je Dante poslužio kao prekretnica od sećanja na mediteranske dane do književnih uspomena vezanih za Homera, Bodlera, Servantesa i Valerija. Od priča o ostrvima, moru i ribarima, do priča o Grčkoj i Levantu, o staništu grčkih božanstava i bogovima evropske literature, Hristić je napravio preokret koji je ravan slici njegove književne sudbine zatečene između pisanja, čitanja i tumačenja.

Ono za čim on traga je povlašćeni čas – na moru ili na obzoru, u ribolovu ili za večerom, u sećanju ili u čitanju, u razumevanju ili u maštanju. U svemu postoji jedan trenutak, podne najboljeg uma i mašte, kada se uzdiže ono najvrednije i najosetljivije u čoveku i kada trošnost ljudskog postojanja ustupa pred onim zbog čega vredi zamišljati kako bogove tako i književne pričine. Hristić se oprašta od najdražih uspomena, kako iz života tako i iz književnosti, i ostavlja jedan poseban legat kojim je njegovo celokupno delo – osim drame i pozorišta – obuhvaćeno. Ovo je proza ponovnog susreta i rastanka s inspiracijom iz koje se rađa njegova poezija, od Grčke i Mediterana do Valerija i podneva, i njegovo tumačenje književnosti, od nedostižnosti Homera (ili tragedije, mada o njoj ovde ne govori) do nerastumačivosti književnosti koja nije proživljena. Tek je život pravi oblik kritike literature, kao što je literatura pravi oblik kritike života. Jedinstvo do kojeg se uzdigao Hristić redak je slučaj sklada nepreučene obzirnosti i spokojnog predavanja čarima postojanja, neodoljivo jedinstvo književnog života i životne književnosti. To pleni, to je neodoljivo. Ko u tome ne ume da uživa, tome nema spasa.

Sad je Hristić u grobu između dva mora, života i literature, koja su se ispod terase na kojoj je pisao i uživao spajala. Još talasi struje, s obe strane, i još se njegovo društvo nije razilo. Koji su uvek voleli njegove tekstove, stoje tihi negde pokraj ovog povlašćenog mesta koje se visoko uzdiže u našoj kulturi. Na njima je da Hristićev povlašćeni čas života i literature poštede novog brutalizma. Kao što Hristićeve pesme i drame, kritike, eseji i prevodi, a sada i proza, čuvaju svoje čitaoc.

ALEKSANDAR JERKOV

Ponovo na Bijenalu arhitekture

Nakon decenijskog odsustva sa Bijenala arhitekture u Veneciji, Jugoslavija će se ove godine predstaviti u svom paviljonu izložbom "Destrukcija i konstrukcija 1991-2002". Venecijanski bijenale arhitekture otvoren je za publiku od 8. septembra do 3. novembra 2002.

Naziv izložbe upućuje na svojevrstan stvaralački i konstruktivni čin izuzetnog dometa u vremenu sveopšte destrukcije, kao i na stalno prisutan kontrast "stvaranja i razaranja" koji je obeležio vreme u kome su izloženi projekti nastali.

Tema ovogodišnjeg Bijenala – "NEXT" – na jugoslovenskoj izložbi biće predstavljena u tri posebne celine. Prvu čine značajni izvedeni projekti poslednje decenije prošlog veka koji su plemenitošću i naprednošću iskazanog autorskog stava načinili smeo iskorak u koncipiranju, oblikovanju i izvođenju arhitektonskih zamisli, postavljajući istovremeno temelje i moguće smernice za budući razvoj. U okviru ove celine izložena su dela sledećih autora: Spasoje Krunic, Slobodan Rajović, Poslovni centar Beograd, 1991-1995; Vasilije Milunović, Branislav Mitrović, Poslovna zgrada Zepter, Beograd, 1991-1996; Miodrag Mirković, Poslovna zgrada Progres, Beograd, 1991-1996; Josip Pilasanović, Poslovni centar SteCo, Beograd, 1992-1994; Goran Vojvodić, Teniski centar Gemax, Beograd, 1996-1999; Ružica Božović-Stamenović, Dragan Stamenović, Vila Zarić, Beograd, 1997; Miodrag Mirković, Vila Latinović, Beograd, 1997-1999; Branislav Mitrović, Stambena zgrada u Kumanovskoj ulici, Beograd, 1997-2000; Spasoje Krunic, Memorijalni dom, Ravna gora, 1998-2000; Aleksandar Spajić, RTV Pink, Beograd, 1998-2001; Dušan Tešić, Zepter Italy – Izložbeno prodajni prostor i salon lepote, Milano, 1998-1999.

Komesar jugoslovenske izložbe je Marina Đurđević, kurator Miloš Perović, kreativni direktor Dragan Sakan, autori postavke i dizajna kataloga Branko Pavić i Dejan Miljković.

Dani Beograda u Beču

U austrijskoj prestonici održavaju se Dani Beograda u Beču – izložbe, koncerti, pozorište i književne večeri, koji će do 23. septembra publici pružiti uvid u kulturnu scenu glavnog grada SRJ.

Manifestaciju, koju će svečano otvoriti gradonačelnica Beograda Radmila Hrustanović, organizuje Sekretarijat za kulturu Skupštine grada Beograda u saradnji s Odeljenjem za kulturu grada Beča.

Radmila Hrustanović će, kako je najavljeno, zajedno sa gradonačelnikom Beča Mihaelom Hojplom, u bečkom renomiranom Kunsthalle Projektraum otvoriti izložbu "Jugomuzej" beogradskog umetnika Mrdana Bajića, koji svojim delima kritički i ironično prikazuje doba od Josipa Broza Tita do Slobodana Miloševića. Bajićeva izložba "Jugomuzej" već je postala "kulturna" u zemlji, a njeni delovi sa uspehom su prikazani i u Berlinu i Parizu, kao i na Bijenalu u Sao Paulu ove godine. Nekoliko fotografija iz postavke uvršteno je i u program "Serbiart", koji Ministarstvo kulture Srbije predstavlja u Atini.

Želja organizatora je da bečkoj publici prikaže Beograd kao modernu metropolu koja se kritički suočava sa svojom novijom prošalošću. Dani Beograda u Beču deo su kulturne razmene između dva grada. U okviru manifestacije, 17. i 18. septembra biće izvedena predstava *Pandorina kutija*, po tekstu i u režiji Gorana Markovića, u kojoj igraju Mirjana Karanović, Bogdan Diklić, Rade Marković i Dragan Petrović. Za 18. septembar najavljen je koncert grupe Ognjen i prijatelji, kao i Veče beogradskih pisaca Hajdane Baletić, Vladimira Arsenijevića i Vuleta Žurića.

Izložba "Prestupne godine" Kulturnog centra Beograda trajaće od 20. septembra do 11. oktobra. Beogradska grupa Darkvud Dab održaće koncert 23. septembra.

Program Centra za ženske studije

Centar za ženske studije (Srpskih vladara 34/1) upisuje ove godine od 5. do 15. septembra dvanaestu generaciju studentkinja/studenata. Jednogodišnji dodiplomski program sastoji se od osnovnog (obaveznog) dela i izbornih kurseva iz teorije književnosti, vizuelnih umetnosti, medija, antropologije srodstva, istorije, psihologije, sociologije, ljudskih prava, ekologije, političke teorije i dr. Uslovi za upis: završena srednja škola ili fakultet, znanje engleskog jezika i položen prijemni ispit. Centar za ženske studije obavezuje se na antidiskriminatornu klauzulu na osnovu koje uključivanje u naš program nema ograničenja kao što su pol, gornja starosna granica, etnička, verska ili bilo koja druga pripadnost.